

Täysistunto

Tiistai 15.9.2020 klo 14.01—16.41

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain 4 ja 6 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 126/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 1 tunti. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

14.03 **Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus esittää muutettavaksi kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annettua lakia eli niin sanottua rajoituslakia. Esitetyt muutokset liittyvät pääministeri Sanna Marinin hallituksen valmistelemaan sote-uudistukseen. Tarkoituksena on osaltaan tukea sitä, ettei ennen uudistuksen voimaantuloa sidottaisi uusien sote-maakuntien mahdollisuuksia. Sote-maakuntien tulee päättää palveluista koko alueellaan alueiden tarpeita vastaavasti ja yhdenvertaisesti.

Ehdotetut muutokset koskevat investointien lupamenettelyn laajentamista sekä mitättömyysseurauksia. Ne perustuvat investointien lupamenettelyssä esille tulleisiin sekä sote-investointien rahoittajien esittämiin ongelmakohtiin. Rajoituslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös kunnan tai kuntayhtymän yksin tai yhdessä omistaman yhtiön kautta toteuttava hanke rinnastettaisiin lupamenettelyssä kunnan tai kuntayhtymän itse toteuttamaan hankkeeseen. Sote-investointeja toteutetaan tällä hetkellä entistä enemmän yhtiömuodossa.

Samaan aikaan investointien toteuttamistapa ei voisi esitettävien muutosten myötä ratkaista sitä, sovelletaanko lupamenettelyä vai ei. Lupamenettely koskee yhdenvertaisesti kaikkia yli 5 miljoonan investointihankkeita. Lupamenettelyn laajentamisen lisäksi ehdotetaan myös muutoksia lainvastaisten sopimusten mitättömyyteen liittyviin seuraamuksiin. Jos mitättömyys johtuu kunnan, kuntayhtymän tai niiden yhtiön toiminnasta, on kohutuullista, että ne vastaavat myös mitättömyyden seurauksista. Niillä on paras tieto, ylittääkö lupamenettelyrajat, joten ehdotettu vastuu on perusteltu, eikä vastuuta voida jättää kokonaisuudessaan hankkeiden rahoittajille.

Tarkoitus on, että laki tulisi voimaan mahdollisimman pian, koska vireillä on parhailaan hankkeita, jotka aiotaan toteuttaa myös yhtiömuodossa. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

14.05 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Ministeri ja hyvät edustajakollegat ja muut paikallaolijat! Tässähän esitetään nyt jälleen jo heinäkuussa 2016 voimaan tulleen rajoittamislain jatkoa. Silloin asia esiteltiin eduskunnassa ja rajoitustoimien kerrottiin olevan väliaikaisia. Nyt pitää kysyä, kuinka kauan tällainen niin sanottu väliaikainen rajoitustoimintalainsäädäntö voi vain jatkua ja jatkua. Voiko tällaista, arvoisa puhemies, ketjuttaa loputtomiin?

Hallitushan on esittänyt ja eduskunta on jo tämän nykyisen hallituksen aikana päättänyt, että rajoituslain voimaantuloa jatketaan vuoden 2025 loppuun asti. Onko suomen ”väliaikaisen” määritelmä siis ’noin kymmenen vuotta’? Voidaanko tätä soveltaa monessa muusakin asiassa, niin että aina vain ketjutetaan väliaikaisella lainsäädännöllä asioita eteenpäin? Olisi tärkeää, että myös perustuslakivaliokunta arvioisi tätä huolella ennen kuin tämän jatkosta päätetään.

Tuossa esityksessä todetaan, että ”lain rajoitukset koskevat myös kustannuksiltaan suuria investointeja sosiaali- ja terveydenhuollon rakennuksiin”, ja kysyä pitää, kuinka kauan kunnat voivat odottaa ja siirtää välttämättömiä toimenpiteitä eteenpäin. Siksi onkin hyvä, että tässä lakiesityksessä nyt muutetaan tätä rajoituslakia edes sen verran, että myös kunnan ja kuntayhtymän yksin tai yhdessä omistaman yhtiön kautta toteutettava hanke rinnastettaisiin sosiaali- ja terveyshuollon investointeja koskevassa lupamenettelyssä kunnan tai kuntayhtymän itse toteuttamaan hankkeeseen.

Toki edelleen pitää kysyä, pysyvätkö alueelliset palvelut tällä tavalla riittävällä tasolla. Mikä on seutukaupunkien tulevaisuus tämän kymmeneksi vuodeksi venyvän rajoittamislainsäädännön aikana, puhumattakaan maaseudun palveluiden tilanteesta? Itse asun kunnassa, jossa rajoittamistoimet ovat estäneet lääkäripalveluiden paluun käytännössä nyt tähän päivään asti ja näyttävät estävän myös hamaan tulevaisuuteen asti.

Ei muuten tämä vasemmistohallituksen esittelemä sote-uudistukseen tule lääkäripalveluita maaseudulle palauttamaan, valitettavasti. Kun ministeri totesi, että tämä liittyy tiiviisti sosiaali- ja terveyspalveluiden hallinnon uudistamiseen, niin tässä keskustelussa on varmasti paikallaan puhua laajemminkin sote-uudistuksesta. Kesäkuussa keskustan puheenjohtajana vielä toiminut Katri Kulmuni totesi, että ”Savon maakuntien pilkkominen ei käy”, ja ministeri Leppä totesi, että ”hallitusohjelmassa ei ole sovittu yhdessä mitään tällaista Etelä-Savon jakamista, mitä ministeri Kiuru ajaa kuin käärmettä pyssyyn”. Näin Leppä totesi kesäkuussa. Hän totesi myös: ”Haluamme, että iso ja tärkeä uudistus saadaan maaliin. Emme kuitenkaan hyväksy niitä sivujuonteita, joita Kiuru ja SDP ovat rakennelleet. Jos Etelä-Savon maakunta hajotetaan, hajottaa keskusta hallituksen.” Kova lupaus — nähtäväksi jää, tapahtuuko näin.

Kuuntelin eilen, kun ei mielenkiintoisempaa tekemistä ollut, Espoon kaupunginvaltuuston kokousta. Siellä edustajakollega Guzenina piti varsin kovia puheenvuoroja sotesta. Ei edustaja Guzenina nähnyt tässä vasemmistohallituksen sote-viritelmässä mitään puolustamisen arvoista. Ainoa oli se, että hän totesi, että täällä hänen täytyy puhua Espoon äänellä. Mutta toimiiko hän sitten eduskunnassa vastoin Espoon ja Uudenmaan tilannetta? Hän puhui lakiesityksen kriittisistä kohdista: rahoitus on kestämaton, rahoitusratkaisu ei kelpaa edustaja Guzeninalle. [Arja Juvonen: Ei kellekään Espoossa valtuustossa!] Sen jälkeen edustaja Hopsu vihreistä käytti puheenvuoron, oli äärimmäisen kriittinen. Ei käy tämä vasemmistohallituksen viritelmä edustaja Hopsulle, ainakaan kun hän puhuu oman kotikaupunkinsa väelle. Ja muuten samalla lailla puhui edustaja Hyrkkö: edustaja Hyrkkö ei kotikaupungissaan löytänyt tästä vasemmistohallituksen sote-viritelmästä mitään puolustetta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

van arvoista. Ja vielä: SDP:n kokenut edustaja Markku Sistonen käytti kaikista kovinta kieltä, ei minkäänlaista puolustettavaa. [Mauri Peltokangas: Kaksilla rattailla!]

No, sitten tuossa aamulla myös lueskelin lehteä. Entinen keskustalainen Mikko Alkio oli tässä uutisessa isossa roolissa. ”Tekeillä oleva sote-uudistus olisi karmea virhe.” Näin totesi Olli Rehnin, Mauri Pekkarisen ja Matti Vanhasen avustajana toiminut entinen keskustalainen Mikko Alkio. Mikko Alkio ihmettelee, ”eikö kukaan keskustan ykkösvitjan poliitikoista ole lukenut sote-esitystä”. ”Jos keskusta luulee nyt saavansa maakuntahallinnon vastapalveluksi siitä, että hallitus pysyy kasassa, kannattaisi lukea paperit vähän tarkemmin. Edustaja Kivisaari, lukekaa edes te nämä paperit. Ei tässä ole mitään järkeä, mitä te olette nyt menneet lupaamaan. [Pasi Kivisaaren välihuuto] Entinen keskustalainen Mikko Alkio totesi: ”Tekeillä oleva sote-uudistus olisi karmea virhe. Maakuntien itsehallinto jää toteuttamatta. Sosiaali- ja terveysministeriö käytännössä ottaa maakunnat haltuunsa. Maakunta-sanaa ei edes pitäisi käyttää tässä yhteydessä. Ei ole kyse mistään itsehallinnosta.” Ja hän toteaa, että ”ministeri Krista Kiuru pyyhkii nyt sinnikkyydellään ja osaamisellaan kaikkia muita pitkin pöytää”. ”Eikö sieltä löydy yhtään eturivin poliitikkoa, joka viitsisi asiaan perehtyä ja tajuaisi, että nyt keskustaa viedään ja kovaa. Keskustaeliitti voisi jättää Twitterin vähemmälle, keskittyä perehtymään sote-uudistukseen ja hoitaa sitä äänestäjien valtuuttamaa tehtävää”, totesi entinen keskustalainen Mikko Alkio. Hän totesi vielä tässä varsin mielenkiintoisessa lehtihaastattelussa: ”Saarikon tehtävä on tuoda keskusta pois hallituksesta, jos se tekee kaikkien keskustaperiaatteiden vastaisen soten. Toivon myös RKP:n ja vihreiden miettivän, mihin he ovat nyt ryhtymässä. Tarvitsemme soten, joka parantaa potilaiden asemaa, [Puhemies koputtaa] ei heikennä sitä.”

Arvoisa puhemies! Näitä kriittisiä lausuntoja on ympäri Suomen kunnista, kaupungeista, ja mikä merkille pantavaa, niissä muuten [Puhemies koputtaa] kriittinen äänenpaino tulee aika usein keskustasta ja sosiaalidemokraateilta.

14.13 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Tämän esityksen tarkoituksena on, että ennen sote-uudistuksen voimaantuloa ei vaikeutettaisi tulevien maakuntien mahdollisuuksia päättää palveluista koko alueen asukkaiden tarpeita vastaavasti ja yhdenvertaisesti sekä kustannustehokkaasti. Jo aiemmin on säädetty rajoituksista, joilla säädellään kuntien ja kuntayhtymien pitkäaikaisia ja laajoja ulkoistushankkeita. Näitä rajoituksia säädettiin jo edellisen hallituksen aikana, ja niitä on tiukennettu edelleen tämän hallituksen aikana. Nyt lakia esitetään muutettavaksi niin, että myös kunnan ja kuntayhtymän omistaman yhtiön kautta toteutettava hanke rinnastetaan lupamenettelyssä kunnan ja kuntayhtymän hankkeeseen, eli tavoitteena on tukkia kuntayhtiöiden mentävä porsaanreikä.

Laajat ja pitkäkestoiset ulkoistus sopimukset voivat pahimmillaan tulla tuleville maakunnille ja niiden asukkaille erittäin kalliiksi ja hankaliksi. Ne voivat estää palvelujärjestelmän kehittämistä ja integroimista pitkäksi aikaa, ja ne voivat viedä leijonanosan uuden maakunnan budjetista moneksi vuodeksi. Siksi on tarkoituksenmukaista varmistaa, että kuntien ja kuntayhtymien ja myös kuntayhtiöiden tekemät sopimukset sisältävät irtisanomispäykälän. Näin estetään maailmanlopun meininki, jossa sote-uudistuksen aattona tehtäillään kalliilla ja kiireessä epätarkoituksenmukaisia, pitkävaikutteisia ulkoistushankkeita.

Arvoisa puhemies! Rajoitukset koskevat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laajaa hankkimista yksityiseltä palveluntuottajalta ja sopimuksia näitä koskien. Ulkoistussopimuksessa on siis oltava irtisanomislauseke, jos sopimuksen arvo on yli 15 prosenttia kun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

nan tai kuntayhtymän järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon vuotuisista käyttömenoista ja sopimus on voimassa pidempään kuin vuoden 2025 loppuun. Ulkoistuksia ei siis kielletä, mutta ulkoistussopimuksiin on sisällytettävä irtisanomislausake, jolla lisätään tulevien maakuntien liikkumavaraa palveluiden järjestämisessä.

Lisäksi lain rajoitukset koskevat kustannuksiltaan suuria sote-rakennusinvestointeja. Myös nämä ovat jo aiemmin olleet tämän rajoituslain alla. Tarkoituksena ei ole siis estää investointeja vaan läpivalaista ne. Näin pyritään estämään tulevan maakuntakokonaisuuden kannalta epätarkoituksenmukaisen rakennuskannan mahdollinen rakentuminen sekä niin sanotut yli-investoinnit ennen uudistusta. Tämä on varotoimenpide. Suurin osa esitetyistä investointihankkeista on ollut asiallisia ja tarpeellisia, ja suurin osa luvista on myönnetty ja myönnetään varmasti myös jatkossa. Tarpeellisia ja hyviä rakennushankkeita ei siis estetä eikä niitä missään nimessä saakaan estää.

Mutta, arvoisa puhemies, esitetty rajoituslain täsmennys on siis tarpeellinen. Kuitenkin toivon, että rajoituslaki tulisi pian tarpeettomaksi ja sote-uudistus saataisiin tehtyä, ja on totta, ettei väliaikainen voi jatkua loputtomiin. Meidän pitää myös saada laitettua piste tälle kissa—hiiri-leikille, jossa kunnat tekevät sote-uudistuksen viipyessä kokonaisuuden kannalta ongelmallisia ratkaisuja ja valtio pyrkii niitä estämään lainsäädännöllä. Vetoan kyllä myös kuntapäättäjiin, että nämä leikit olisi jo hyvä aika lopettaa. Toivon todella, että sote-uudistus saataisiin tällä kierroksella maaliin ja koko valtakunnan sote-toimijoiden ja päättäjien huomio voitaisiin vihdoinkin keskittää järjestelmän rakenneongelmista sosiaali- ja terveyspalveluiden sisällön kehittämiseen.

Mutta, arvoisa puhemies, kommenttina tuohon edelliseen puheenvuoroon: ei ole eikä tule sellaista sote-uudistusta, jota ei kritisoidaisi joltain kulmalta ja jollain Suomen alueella. Mutta voiko kukaan tässä salissa sanoa, ettemmekö me tarvitsisi sote-uudistusta, joka luo laajemmat harteet ja joka luo vahvemman julkisen järjestäjän, ettemmekö tarvitsisi sujuvampia palveluketjuja, nopeampaa hoitoon pääsyä ja kustannustehokkaampaa palvelujärjestelmää, ettemmekö tarvitsisi parempia sosiaali- ja terveyspalveluita kaikille suomalaisille eri puolilla Suomea? Siihen me tarvitsemme myös tätä rakenneuudistusta, vaikka se yksinään ei kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluiden ongelmia ratkaise. [Timo Heinonen: Tämä tuo lisää ongelmia!]

14.17 Päivi Räsänen kd: Arvoisa rouva puhemies! Tämän rajoituslain tarkoitus ja tavoite on sinänsä hyvä, eli pyritään turvaamaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita koskevan uudistuksen kohdalla se, että ei vaikeutettaisi näiden tulevien alueiden mahdollisuuksia päättää palveluista koko alueella asukkaiden tarpeita vastaavasti ja yhdenvertaisesti.

Väliaikainen rajoituslaki, jolla varauduttiin silloisen sote-uudistuksen valmistumiseen, tuli alun perin voimaan jo vuoden 2016 kesällä, ja se on voimassa aina vuoden 2025 loppuun saakka. Näitä lain rajoituksia on tiukennettu jo aiemmin kolme kertaa, ja nyt sitten on tuotu tämä esitys meille käsiteltäväksi ennen kuin eduskunta on edes saanut tätä sote-uudistusta käsiinsä. Toki tämä hallituksen luonnos on jo lausuntokierroksella. Mutta mietin sitä, olisiko näiden yksittäisten tällaisten rajoitussäännösten muuttamisen sijasta tehtävä rajoituslain toimivuuden kokonaistarkastelu, jonka avulla voitaisiin paremmin ja kattavammin vastata tähän koko lain perimmäiseen tarkoitukseen.

On aivan totta, niin kuin täällä edustaja Sarkkinen totesi, että kyllähän sote-uudistusta tarvitaan, ja alueiden ja kuntien kannalta on kyllä erittäin ongelmallista, että siellä joudutaan jatkuvasti varautumaan aina uudenlaisiin esityksiin. Kyllähän nämä rajoituslaitkin,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

joita nyt käsittelemme, tuovat monilla alueilla melkoisia ongelmia ja poliittisia kiistoja siitä, millä tavalla edetään.

Valitettavasti tälläkin kertaa tuo hallituksen sote-luonnos sisältää sellaisia ongelmia, joiden kohdalla pelkään, että tämän eteneminen ei tälläkään kertaa ole varmaa, mutta rakentavalla mielellä ainakin itse haluan tähän suhtautua.

14.20 Minna Reijonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Nyt on käsittelyssä hallituksen esitys kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta. Tarkoituksena on, että hallitusohjelman mukaisia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksia ei hankaloitettaisi, mutta tämä koskee aika paljon monenlaista asiaa: ulkoistamissopimuksiin voi vaikuttaa, se voi koskea myös investointeja elikkä lähinnä rakentamista, ja siellähän on semmoinen 5 miljoonan raja, elikkä jos se hanke ilman arvonlisäveroa on enemmän kuin 5 miljoonaa, niin täytyy kysyä lupa ylemmältä taholta. Tätä on kritisoitu jonkun verran: Kuntaliitto on kritisoinut, kunnat ovat kritisoineet, sairaanhoitopiirit ovat kritisoineet. Tärkeintä on, että tarvittaessa, kun tarvitaan rakentaa, niin pitää pystyä rakentamaan — totta kai, se on selvä asia.

Pitäisin kyllä tärkeänä, että myös näitä yliopistollisia sairaaloita korostetaan. Meille on hirveän tärkeää, että meillä säilyvät yliopistolliset sairaalat, niitä tosiaan tarvitaan. Paikallisesti, kun mietitään terveysasemia, jos tämä väliaikainen poikkeus ja poikkeus jatkuu ja jatkuu ja ei tapahdu asioita järkevään suuntaan, niin mitenkä on, saako kohta enää rakentaa terveyskeskuksia? Kun puhutaan sote-uudistuksesta, niin minkä takia ei puhuta sote-parannuksesta? Meillä nykyään on aika paljonkin asioita hyvin, mutta parannettaisiin vain ne asiat, mitkä meillä on pielessä.

14.22 Sari Essayah kd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä moni kollega on kiinnittänyt huomiota siihen, että nämä rajoitustoimenpiteet, niitten väliaikaisuus, voidaan vähintäänkin kyseenalaistaa, kun olemme näitä lakiesityksiä ketjuttaneet yhden toisensa perään. Siinänsä, niin kuin täällä kollega Räsänenkin totesi, ymmärrämme kyllä, että lain päämäärä on hyvä, mutta nyt on tämä tapa, että tänne aina kerta toisensa jälkeen tuodaan edelleen kiristäviä säännöksiä ja erityisesti tällä hetkellä, kun meillä täällä eduskunnassa ei kuitenkaan ole sitä sote-esitystä pöydällä.

Ymmärrän sen, että viime kaudella näitä määräaikojen jatkamisia tehtiin, koska meillä täällä talossa pyöri sote-esitys ja työ oli kesken, mutta tällä hetkellä tuntuu, että tässä taas ikään kuin etukäteen varaudutaan esitykseen, joka on kuitenkin vasta lausuntokierroksella. Edustaja Sarkkinen tuossa hyvin sanoi, että tuskin koskaan tulee sellaista sote-esitystä, että joka paikassa ja kaikki olisivat siihen tyytyväisiä, mutta toisaalta, kun hän maalasi sitä maailmanlopun meininkiä, mikä kunnissa sitten saattaa olla irrallaan, jos meillä ei olisi tätä rajoituslakia, niin tietenkin kyllä herää kysymys, minkälaisia lakeja ollaan tuomassa eteenpäin, jos kunnissa on niin heikko luottamus niihin samoihin omien puolueitten päättäjiin, jotka ovat täällä eduskunnassa, että kuntakenttä ei tunne luottamusta siihen, että tälläkään kertaa olisi tulossa sellaista esitystä, jossa esimerkiksi siellä maaseudulla haja-asutusalueitten kunnissa oltaisiin rauhallisella mielellä: kyllä, kyllä ne meidän palvelut täällä tulevat säilymään, meidän vanhusten asumispalvelut säilyvät omalla kylällä ja meidän terveysasema täällä säilyy. Siinä mielessä tietenkin tämä kuitenkin kertoo siitä todellisuudesta, miten tällä hetkellä kunnissa asia nähdään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Tässä sote-esityksessä, mikä nyt on lausuntokierroksella, kyllä on harmillista ollut savolaisena päättäjänä katsella tuonne Etelä-Savon suuntaan, jossa on tällä hetkellä menossa täysi sisällissota asian tiimoilta. Tuntuukin, että tässä on ikään kuin rakennettu sisälle jo valmiiksi sellainen eripurin siemen siihen koko esitykseen, että minusta se on taitamattomasti liikenteeseen laitettu. En tiedä — tässä saan antaa ilmaisen vinkin puhevapaudellani, että tehdään ihan kokonainen Savon maakunta, laitetaan Pohjois- ja Etelä-Savo yhteen, niin että saataisiin tämäkin asia järjestykseen, [Aki Lindén: Erittäin hyvä ehdotus!] ja tehtäisiin siitä myöhemmin sitten vaalipiiriuudistus sitä myöten, Savo-Karjalan suuri vaalipiiri. Itä-Suomen edut ovat kuitenkin monella tavalla yhteisiä, ja tällainen Etelä-Savon pilkkominen ei kyllä kuulosta järkevältä.

Sote-esityksessä varmasti rahoitus on niitä asioita, joita joudutaan tarkastelemaan, kokonaisulkoistukset, jotka on jo tehty — niissä kenties käräjäsaleissa tavataan — ja sitten ylipäänsä se, millä tavalla yksityiset toimijat otetaan mukaan tässä sote-uudistuksessa. Mutta nämä ovat sitten toisen jeremiadin arvoisia, ja tässä tilanteessa [Puhemies koputtaa] todellakin toivon, että näissä rajoitustoimissa katsottaisiin kokonaisuutta, ei aina pala palalta siirrettäisi eteenpäin.

14.25 Noora Koponen vihr: Arvoisa rouva puhemies! Nykyinen sote-järjestelmämme ei suinkaan toimi tällä hetkellä saumattomasti, vaikka siinä onkin paljon hyvää. Haasteita esiintyy sekä tiiviisti asutuissa kaupungeissa että harvaan asutuissa kunnissa. Vaikka ongelmat eivät ole samoja, syy niiden pohjalla on se, että järjestelmät ja palveluketjut eivät enää vastaa tämän päivän tarpeisiin. Eri palvelujärjestelmiä, ict-järjestelmiä ja hoitopolkua on muodostunut useita. Kaikki variaatiot niistä eivät ole onnistuneita, ja alueelliset erot näkyvät. Pahimmillaan on saatu aikaiseksi kallis järjestelmä, johon myös kuntalaisen on vaikea päästä sisään, löytää siitä omaa paikkaansa tai jossa työntekijät joutuvat venymään välillä liian suuren työtaakan alla. Kaiken tämän alle hukkuu herkästi palveluiden tärkein kohde, ja sehän on ihminen.

Laadukkaan, oikea-aikaisen ja oikein kohdennetun hoidon saaminen on ymmärrettävästi haastavaa silloin, jos resurssit eivät riitä tai jos ne kohdentuvat väärin, ja kaiken hoidon lähtökohtana tulisi aina olla ennen kaikkea tarve ja oikea-aikaisuus. Kustannukset kasvavat silloin, kun nämä eivät toteudu.

Sote-rakennemuutosta odottaessa on käynyt paikoitellen myös niin, että kehittämistyö kunnissa ja alueilla on pysähtynyt, koska tietoa ja varmuutta ei ole siitä, mihin seuraavaksi mennään. Toisaalta samaan aikaan on keskitetty palveluita ja joitain erityisosaamista vaativia palveluita on jopa ajettu puoliväkisin osaksi perusterveydenhuoltoa ilman, että ammattiosaaminen olisi seurannut perässä. Vastuun ja rahoituksen kesken on tasapainoiltu ja kinasteltu jo tarpeettoman paljon.

Arvoisa rouva puhemies! Olemme muutoksen äärellä, ja tämän mittakaavan muutos ottaa epäilemättä oman aikansa. Ei siinä pitäisi olla mitään epäselvää, että huolia nostetaan nyt esiin myös hallituspuolueista, sillä niin kuuluukin tehdä. Vain sitä kautta saadaan onnistuneita uudistuksia. Sote-uudistusten tärkeimpänä tehtävänä on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja sekä parantaa peruspalveluiden saatavuutta ja oikea-aikaisuutta. Se on se, miksi uudistus tehdään, ja tätä varten jokaisen meistä on nyt syytä tehdä kovasti töitä.

14.28 Pasi Kivisaari kesk: Puhemies! Hallitusohjelman mukaan hallitus toteuttaa sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistuksen, siis paljon puhutun sote-uudistuksen. Sen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

lähtökohtana ovat elintärkeät tavoitteet, siis juuri näin kuin edustaja Koponen totesi: ka-ventaa hyvinvointi- ja terveyseroja — siis niitä eroja, jotka valitettavasti ovat osa yhteis-kunnallista arkipäivää — turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut — mikä ei myöskään ole itsestäänselvyys maakuntien Suomessa — parantaa saavutetta-vuutta ja vastata yhteiskunnallisen muutoksen haasteisiin ja myöskin hillitä käsille räjähtänyttä kustannusten kasvua. Uudistuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut siirretään kuntaa suuremmille itsepalvelualueille, joita kutsutaan maakunniksi. No, tämän me kaikki tie-dämme. Tässä kohtaa todella toivon, että uudistus viedään maaliin saakka.

Edustaja Heinonen, näkisin niin, että suomalaiset ansaitsevat paitsi sote-uudistuksen myös ennen kaikkea sellaiset päättäjät, jotka kykenevät toteuttamaan sen. Kokoomuksen kanssa, edustaja Heinonen, viime kaudella tämä asia ei onnistunut. Toitte pöytään element-tejä, jotka törmäsivät perustuslakiin, mikä oli harmillista.

Puhemies! Tämän esityksen tarkoituksena on, että ennen sote-uudistuksen voimaantu-loa ei tehtäisi päätöksiä, joilla vaikeutettaisiin tulevien maakuntien mahdollisuuksia päät-tää palveluista koko maakunnan alueella asukkaiden tarpeita vastaavasti ja yhdenvertaises-ti. Lain säännökset mahdollistaisivat edelleen äkillisten, esimerkiksi valvontaviranomais-ten määräyksestä tehtävien korjausten sekä rakennusten vuosihuoltoon kuuluvien toimen-piteiden tekemisen. Tämä on hyvin tärkeä kohta. Se siis huomioi elävän elämän realismin siinä, että poikkeustilanteita syntyy jatkossakin — siis tilanteita, joihin on reagoitava vä-littömästi ja nopeasti.

14.30 Ari Koponen ps: Puhemies! Esitys sai asiantuntijalausunnoissa kritiikkiä, joka oli monin osin hyvin perusteltua. Esimerkiksi HUS totesi, että irtisanomisehdon säilyttämi-nen lisää vuokratkustannuksia ja poikkeuslupan 5 miljoonan euron raja on liian alhainen. Tämä tosin lienee mahdollista kiertää pilkkomalla hankinnat pienemmiksi kokonaisuu-ksiksi.

Lisäksi lausunnoissa todettiin, että tulisi käydä selvemmin ilmi, että investointien rajoi-tus- ja lupamenettely koskee vain kuntien ja kuntayhtymien yksin tai yhdessä omistamia yhtiöitä eikä yhteisyrityksiä yksityisten kanssa. On hyvä, että eri tahoja kuunneltiin, ja esi-tyksen perusteluja siltä osin ollaankin täydennetty.

14.31 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät valtuutetut! Pidän maskia kas-voillani, koska THL:n ohjeiden mukaan maskin venkslaaminen edestakaisin ei ole hyvä asia vaan sen on oltava kasvoilla koko ajan myös puhuttaessa.

Arvoisa puhemies! Rajoituslaki on ollut voimassa nyt reilut neljä vuotta, heinäkuusta 2016. Lain tarkoitus on sinänsä selvä ja pääsääntö osaoptimoinnin välttämiseksi perustel-tu. Ongelma kuitenkin on siinä, että sote-uudistuksen aikataulu on venähtänyt pahemman kerran. Kun täällä kysyttiin, kuinka kauan näitä asioita voidaan kerta toisensa jälkeen lait-taa voimaan uudelleen, niin näillä näkymillä kauan. Sote-uudistus häämöttää jossakin tu-levaisuudessa.

Haluaisin ministeri Kiurulta kysyä ihan konkreettisen kysymyksen liittyen tähän so-teen. Kun meillä on korona, joka on tämän päivän kuumin aihe ja kaikkein syvin kuoppa, missä me olemme tällä hetkellä ja tulevana syksynä kuin myös silloin, kun nämä sote-lait meille sote-valiokuntaan saapuvat, niin mitkä ovat realistiset näkemykset siitä, että tämä sote etenee?

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Mitä olen ymmärtänyt, niin kunnissa virkamiehet ja toimijat ovat hieman avuttomassa tilassa. Muutosagenttien työ on aika haasteellista tällä hetkellä. Miten mennä eteenpäin, kun meidän suurin kriisi on se, miten meidän ihmiset selviävät, miten meidän yhteiskunta selviää, miten meidän talous selviää, miten työllisyys selviää? Miten me selviämme yli koronan? Siinä mielessä näen, että näin valtava tehtävä, uusia koko sosiaali- ja terveydenhuollon kenttä, on niin valtaisa, että me emme tule onnistumaan siinä. Olen erittäin epäilevä tässä asiassa.

Arvoisa puhemies! Nyt ovat kyseessä rakennusinvestoinnit tämän lakiesityksen myötä. Niiden osalta 5 miljoonan euron raja on varsin alhainen. Poikkeuslupamenettely on olemassa, mutta se lisää byrokratiaa ja lupien käsittelyajat ovat useita kuukausia. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tarpeellisiakaan rakennusinvestointeja ei välttämättä voida tehdä, jos ministeriö ei katso niitä välttämättömiksi tai kiireellisiksi, tai lupaa ei edes haeta, kun katsotaan, että sote-uudistuksen jälkeen maksaja on eri taho. Eikö tällä hetkellä sen sijaan pitäisi tehdä investointeja? Eikö meidän tulisi kannustaa toimijoita tekemään erilaisia rakennusprojekteja nyt, kun meillä ei ole työtä, kun ihmiset menettävät työpaikkansa? Kunnat ja toimijat eivät uskalla tehdä mitään, kun ne ovat odottavalla kannalla, ja mielestäni nyt pitäisi toimia.

Arvoisa puhemies! Uusimaa on saamassa sote-uudistuksessa erillISRatkaisun, joten Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin tai Helsingin kaupungin osalta rajoituslain soveltamiselle ei ole perusteita. Uudenmaan osalta poikkeuslupamenettely lisää byrokratiaa täysin turhaan, vaikka täällä tarve 5 miljoonan euron rajan ylittävälle investoinneille on suurin. Rajoituslakia olisi tästä syystä tarpeen ehkä muuttaa jo tässä kohtaa siten, että Uudenmaan alue jätetään sen soveltamisalan ulkopuolelle, jotta tarpeettomalta byrokratialta vältytään. Tämä voisi myös nopeuttaa muiden toimijoiden poikkeuslupien käsittelyä, kun Uudenmaan alueen hakemusten käsittelyyn ei menisi turhaan ministeriön aikaa ja resursseja.

Toinen virhe esityksessä on mielestäni 6 §:n kohta, jossa kustannusvastuu lainvastaaisesta sopimuksesta sysätään yksin kunnalle, kuntayhtymälle tai niiden omistamalle yhtiölle. Sopijaosapuolet ovat varmasti tietoisia lain sisällöstä, joten niitä ei tule vapauttaa kustannusvastuusta ja sysätä vastuuta pelkästään julkisen sektorin kannettavaksi. Tästä syystä tulisi harkita, mitä 6 §:n muutoksen kanssa tullaan tekemään.

Arvoisa puhemies! Täällä nousi esiin eilinen Espoon valtuuston valtuustokokous. Olin siellä itsekin ja tuon Espoon terveiset myös perussuomalaisien suulla tänne eduskuntaan. Espoon kaupungin näkemyksen mukaan, johon on helppo yhtyä, uudistuksen taloudelliset vaikutukset Espoon kaupungille ovat kestävämpiä. Esiitetty uudistus, jossa siirrytään kolmiportaiseen hallintoon, heikentää kasvavien kaupunkien toimintaedellytyksiä. Länsi-Uudenmaan sote-maakuntaan kohdistuvat rahoituskriteereistä johtuvat leikkaukset eivät ole hyväksyttävissä. Uudistuksessa pitäisi turvata paremmin hyvin toimivien monituottajamallien toimintaedellytykset. Uudenmaan erillISRatkaisun aluejako on toki kannatettava, ja pelastustoimen tulee jatkossakin tuottaa ensihoidon palveluja synergiaetujen turvaamiseksi, mutta sen voimme sanoa, että tämä esitetty sote-uudistus horjuttaisi kestävämmällä tavalla Espoon kaupungin taloutta. Se leikkaa suoraan ja perusteettomasti kaupungin rahoitusta ja muuttaa rahoituksen rakennetta vahingollisesti. Jos ei ole rahoitusta, ei ole palveluja, ei ole niiden tekijöitä. Ja erityisesti täytyy vielä kantaa suurta huolta siitä sote-henkilöstöstä ja niistä valtaisista yt-neuvotteluista, jotka ovat Suomessa valtakunnallisesti edessä. Me emme voi olla siihen valmiita. Meiltä puuttuu tälläkin hetkellä henkilöstöä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Arvoisa puhemies! Vielä muutama sananen. Minun on pakko nostaa — tiedän, että tämä on myös ministerille tärkeää — järjestöt ja heidän toimintansa. Pyydän ja toivon, että erityisesti järjestöavustuksiin kohdennetaan resursseja. Siellä on kestämaton tilanne, sillä rahoitusleikkaukset tarkoittavat sitä, että kolmasosa järjestöjen palveluista voi kadota, ja se on valtaisa määrä. Me tarvitsemme järjestöjä. Ne auttavat meitä myös yli koronan, niitä ihmisiä siellä kunnissa. — Kiitos.

14.37 Jouni Ovaska kesk: Arvoisa rouva puhemies! En tiedä oikein, mutta minulle tuli tästä keskustelusta mieleen kameleontti — tiedätte ne liskot, jotka pystyvät vaihtamaan väriä ja joilla on semmoinen pitkä, tahmea kieli ja joilla silmät menevät joka suuntaan, ja se vaihtelee. [Leena Meren välihuuto] En tiedä, oliko se tuo edustaja Heinosen puheenvuoro, kun hän alkoi puhumaan sotesta näin laajasti. Kun muistelee sitä, että aikoinaan kun tehtiin kuntauudistusta, niin kokoomuslaiset kuntapäättäjät kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla kaatoivat sen. Sen jälkeen tuli uusi, Juha Sipilän, hallitus, jossa kokoomus oli, ja kokoomuksen takiahan sekin sote kaatui. [Timo Heinonen: Ei pidä paikkansa!] He halusivat erittäin laajan valinnanvapausmallin, joka sitten perustuslakiin törmäsi. [Pasi Kivisaari: Näin se on!] Ja nyt, kun täällä edustaja Heinonen ei niin ansiokkaasti käytti puheenvuoron, yhtäkkiä taas oli toinen ääni kellossa, ja uskon, että tämä ääni taas muuttuu, mikäli sote-uudistuksessa jotakin tapahtuu. Mutta näyttää siltä, että tämä keskustavasemmistolainen hallitus nyt vihdoista viimein tätä sotea saa vietyä eteenpäin, ja lausuntoja on kovasti kerätty ja kaupungit ja kunnat ovat niihin ottaneet kantaa, ja ne varmasti tullaan käymään erittäin tarkasti läpi.

Ja niin kuin tässä edustaja Koponenkin totesi, on hyvä, että kriittisesti hallituspuolueiden sisälläkin pystytään katsomaan näitä asioita, koska varmasti niin isossa lakipaketissa on asioita, joihin pitää ottaa kantaa silläkin tavalla, että ne saattavat erota siitä, mitä on aina alun perin mietitty, kun jokainen katsoo tietysti kuntapäättäjänä, mutta sitten pitää arvioida se kokonaisuus ja juuri se kokonaisuus, missä vuosikymmeniä nyt olemme olleet.

Tämän lain päämäärä on hyvä. Tässäkin esimerkiksi, kun puhutaan näistä yhtiöistä, täytyy myös muistaa, miten tärkeää on siinä sote-lakien yhteydessä muistaa nämä yhtiöt — pitää erottaa se, mikä ero on esimerkiksi kokonaan julkisesti omistetuilla yhtiöillä tai sitten tällaisilla markkinayhtiöillä, joita kokoomuslaiset hyvin voimakkaasti ovat täällä puolustaneet.

Itse toivon, että yliopistosairaaloiden rooli korostuu ja sitä kautta myöskin tehdään mahdollistavaa sote-lainsäädäntöä ja ennen kaikkea huolehditaan siitä, että nyt tällä kertaa ne sote-lait saadaan maaliin, ja katsotaan sitten, mihin väriin se kokoomus seuraavaksi vaihtaa.

14.39 Sofia Virta vihr: Arvoisa rouva puhemies! Alkuun haluan kiittää edustaja Heinosta siitä huolesta, olemmeko me vihreät tietoisia siitä, mihin olemme ryhtymässä. Voin poistaa kuitenkin edustaja Heinoselta tämän huolen. Me vihreät tiedämme, mihin me olemme ryhtymässä. Me vihreät ajattelemme, että hyvinvointivaltion tehtävä on pitää jokaisesta ihmisestä huolta kaikissa tilanteissa ja turvata sellaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joissa ei ole aukkoja, joihin pudota. Sen takia nyt vihdoinkin tämä hallitus aikoo toteuttaa tämän sote-uudistuksen. Me emme olisi sitä toteuttamassa tämän vaikean pandemian keskellä, jos se olisi onnistuttu tekemään jo aikaisemmin. Valitettavasti näin ei käynyt. Ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

kuitenkaan jäädä katsomaan nyt taaksepäin, vaan keskitytään siihen, mitä on nyt käsillä, ja mennään yhdessä eteenpäin. Toivon, että olemme eduskunnassa kaikki siitä samaa mieltä.

Meidän tulee siis nyt vihdoin uudistaa tämä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenne. Meidän on saatava sellainen järjestelmä, jossa nuo palveluketjut oikeasti toimivat ja jossa ihmistä ei pompotella luukulta toiselle. Meillä ei ole varaa menettää ketään. Ensisijaisesti meidän tulee siis nyt kaventaa hyvinvoinnin ja terveyden eroja, mutta samalla meidän pitää uskaltaa puhua siitä, että meidän on pakko hillitä sote-kentän kustannuksia. Vain sillä tavalla me turvaamme myös tulevien sukupolvien palvelut. Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys pyrkiikin turvaamaan juuri sitä, että uusilla sote-uudistuksen perusteilla muodostettavilla sote-maakunnilla olisi mahdollisuus myös muokata palvelurakennettaan asukkaiden palvelutarpeen pohjalta eli siis pitää huolta omistaan yhdenvertaisesti.

Arvoisa puhemies! Meillä ei ole aikaa hukattavaksi, ja sen vuoksi onkin tärkeää, että nyt eri keinoin me pyrimme pitämään huolta siitä, että sote-palveluiden järjestämiselle ei enää tässä vaiheessa muodostu uusia kokonaisuuden kannalta haitallisia palvelu- tai tuotantorakenteisiin liittyviä järjestelyitä. Tämän vuoksi tämä esitys on erittäin kannatettava.

On hyvä myös ottaa huomioon, että — toisin kuin välillä kuulee puhuttavan — ei tällä ehdotetulla rajoituksella myöskään estettäisi kuntia tai kuntayhtymiä toteuttamasta toiminnan kannalta välttämättömiä ja tarpeellisia investointeja tai tekemästä tarpeellisia palvelu- tai käyttöoikeussopimuksia.

Lopuksi haluan vielä kiittää edustaja Juvosta siitä, että hän nosti järjestöt tähän keskusteluun, vaikka se ei nyt suoranaisesti kyseiseen hallituksen esitykseen liitykään. Olen täysin samaa mieltä siitä, että tässä sote-uudistuksessa pitää järjestöt pitää mukana, sillä ne tekevät tärkeää työtä, ja hallituspuolueen edustajana osaltani haluankin sanoa, että on hienoa, että tässä sote-uudistuspaketissa myös järjestöt huomioidaan. Pidämme varmasti kaikki yhdessä huolta siitä, että myös järjestöt pysyvät tämän suuren uudistuksen matkassa. — Kiitos. [Timo Heinonen pyytää vastauspuheenvuoroa]

14.42 Heidi Viljanen sd: Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käytetty tänään hyviä puheenvuoroja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen merkityksestä, ja siitähän nyt myöskin tässä rajoituslain käsittelyssä on kyse.

Elikkä 1.7.2016 alkaen meillä on ollut käytössämme rajoituslaki, jolla on pyritty jo aikansa turvaamaan silloisen sote-uudistuksen palveluiden yhdenvertainen ja taloudellinen järjestäminen koko maakuntien alueella.

No, nyt puhutaan siis rajoituslaista ja siitä, mitä rajoitetaan, ja erityisesti puhutaan nyt investoinneista. Rajoituslain puitteissa kunta tai kuntayhtymä saisi tehdä kustannuksiltaan yli 5 miljoonan euron rakennusinvestoinnin sote-rakennuksiin vain, jos se on palvelujen saatavuuden turvaamiseksi välttämätön ja kiireellinen.

Tämän lain voimaantulon jälkeen rajoituslain rajoituksia on tiukennettu jo aiemmin kolme kertaa, eli nyt ollaan tekemässä neljättä kiristystä. Rakennusinvestointien poikkeuslupia on myönnetty lain voimassaoloaikana kunnille ja kuntayhtymille yhteensä jo 94. Yli puolet on ollut sairaanhoitopiirien hankkeita, ja myönnettyjen poikkeuslupien arvo on noin 3,8 miljardia euroa. Parhaillaan on vireillä viisi hakemusta.

Arvoisa puhemies! Olemme jälleen siis sote-uudistuksen äärellä, ja käsittelyssä olevat pykälämuutokset rajoituslakiin liittyvät sote-uudistuksen onnistumiseen. Tavoitteena on turvata sote-uudistuksen mukaisille maakunnille mahdollisuus muokata palvelurakennetta asukkaiden palvelutarpeiden mukaisesti ja ennen kaikkea yhdenvertaisesti. Jotta nämä ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

voitteet siis toteutuisivat, ollaan rajoituslakia muuttamassa nyt niin, että myös kunnan tai kuntayhtymän yksin tai yhdessä omistaman yhtiön kautta toteutettava hanke rinnastettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja koskevassa lupamenettelyssä kunnan tai kuntayhtymän itse toteuttamaan hankkeeseen. Nyt siis estettäisiin se, että kunta tai kuntayhtymä tekisi yhtiöittämällä toimintaansa sopimuksia investoinneista ilman lupamenettelyä sinä aikana, kun niillä olisi järjestämisvastuu ja siihen liittyvä rahoitusvastuu. Huomioitavaa on, että edelleen äkillisten, esimerkiksi valvontaviranomaisten määräyksestä tehtävien korjausten sekä rakennusten vuosihuoltoon kuuluvien toimenpiteiden tekeminen on mahdollista, eli kaikki välttämätön pyritään turvaamaan edelleen.

Lakimuutoksen on tarkoitus tulla voimaan mahdollisimman pian, ja muutokset ovat erittäin tarpeellisia, jotta vihdoinkin saataisiin sote valmiiksi. On selvää, että sote-uudistus jälleen kerran suurena kokonaisuudistuksena aiheuttaa erilaisia mielipiteitä. Ei meidän niistä kannata peljestyä, niin se on tehnyt niin kauan kuin sotea on milloin milläkin kokoonpanolla valmisteltu. Mutta ennen kaikkea nyt pyritään siihen, että ihmisten hoitoonpääsy varmistetaan, ja siihen me sote-uudistusta tarvitsemme.

14.45 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Käytän pitkästä aikaa mahdollisuutta täältä edestä käyttää puheenvuoroa. Ei se välttämättä silti ole seitsemän minuutin mittainen, mutta kun edustaja Heinonen ja edustaja Juvonen käyttivät myös täältä, niin näen aika tärkeäksi tämän asian.

Nyt käsiteltävän asian ydin on yhtiöiden mukaan ottaminen tämän rajoituslain piiriin. Ymmärrän toki, että nyt syntyi jo tässä vaiheessa laaja yleinen sote-keskustelu, enkä sitä itsäkään tässä ihan aio välttää.

En tiedä yhtään muuta kehittyneyttä maata kuin Suomi, jossa väestön enemmistö ei pääse samalla viikolla vaivattomasti ja joustavasti julkisesti rahoitetun lääkärin vastaanotolle — en yhtään ainoata muuta maata. Nyt käytin nimenomaan sanoja ”julkisesti rahoitettu”, jolloin tuottaja voi olla yksityinen mutta kuitenkin julkisesti rahoitettu. Kaikkien maiden terveydenhuoltojärjestelmät lähtevät yleensä siitä, että perusterveydenhuolto ja huom. ei suinkaan sen ainoa tehtävä vaan yksi perusterveydenhuollon 32 tehtävästä, tämä yleislääkärille pääsy, on ensimmäisten asioiden joukossa laitettu kuntoon. Tämä epäkohta, joka vallitsee Suomessa, on yhtä suuri epäkohta kuin olisi se, että kun pieni lapsi menee kouluun, hänelle sanottaisiin koulun ovella: ”Tämän päivän kouluajat on kaikki annettu. Menkää kotiin ja soittakaa, jos saamme teille peruutuskouluajan, tai jos perheessänne on rahaa, niin hankkikaa nämä oppitunnit nyt itse maksamalla ja ostamalla.” Tämä tilanne terveydenhuollossa on yhtä suuri epäkohta kuin olisi tämä äsken vertauskuvallisesti esittämäni epäkohta.

Mistä tämä johtuu? Ei varmaan kenenkään tietoisesta pahuudesta tai tietoisesta pyrkimyksestä. Tämä johtuu siitä, että meillä on rinnakkain Suomessa neljä terveydenhuoltojärjestelmää: meillä on kuntien yhdessä omistama vahva suurten hartioiden erikoissairaanhoito, meillä on vahva työterveyshuolto, jota rahoitetaan työnantajien ja työntekijöiden toimesta pääasiassa, meillä on kuntien omissa käsissä oleva perusterveydenhuolto, ja sitten meillä on verraten laaja yksityinen terveydenhuolto, jota rahoittavat potilaat itse, heidän työnantajansa ja tietyiltä osilta sairausvakuutus. Nyt kun katsomme, miten nämä eri järjestelmät ovat kehittyneet: Erikoissairaanhoidon kulut ovat vuodesta 2001 vuoteen 2016 kasvaneet 52 prosenttia. Työterveyshuollon kustannukset ovat kasvaneet 60 prosenttia. Yksityisen terveydenhuollon lääkärivastaanottotoiminnan volyymi ja rahallinen sisältö ovat

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

kasvaneet 50 prosenttia. Kuinka paljon on samana aikana lisääntynyt terveyskeskusten lääkärivastaanotto toiminta? Miinus 2 prosenttia. Johtuuko tämä siitä, että kunnat eivät halua kehittää tätä toimintaa, vai johtuuko tämä siitä, että kunnat eivät osaa kehittää tätä toimintaa? Varmasti on aivan molemmista kysymys.

Kunnissa usein sanotaan, että emmehän me voi laittaa rahaa perusterveydenhuoltoon, kun erikoissairaanhoidon vie kaikki rahat. No, tästä voidaan olla perustellusti vähintään kahden mieltä — itsellenikin tästä asiasta on aika paljon kokemusta. Mutta niin tai näin, kysymys on joka tapauksessa siitä, että on aivan välttämättä tehtävä se uudistus, jossa me saatamme kuntien nykyisen terveydenhuollon ja sairaanhoitopiirien nykyisen terveydenhuollon ja kuntien sosiaalipalvelut yhdeksi, samaksi kokonaisuudeksi, joka on yhtenä kokonaisuutena rahoitettu ja jolla on yksi järjestämisvastuu.

Jos me jatkamme tällä tiellä, mikä meillä nyt on — ja olen huomannut, että tiedotusvälineissä on alkanut ilmentyä näitä kuntien antamia lausuntoja, että ei tämä uudistus meille sovi nyt tälläkään kertaa — silloin me jatkamme sitä eriarvoisuutta. Kyllä Espoon kaupungilta löytyy 50 000 euroa, millä he voivat käyttää tuhannelle potilaalle palveluseteliä, mutta ei löydy kaikilta Suomen pieniltä köyhiltä kunnilta eikä kaikilta keskisuurilta kaupungeiltakaan rahaa, jolla voidaan yksityisen terveydenhuollon ostopalveluilla järjestää tämä äsken mainittu asia kuntoon.

On aivan välttämätöntä, että me nyt viemme maaliin tällä kierroksella tämän sote-uudistuksen, ja nyt tämä rajoittamislaki liittyy siihen tietenkin sillä tavalla, että eihän siitä tulisi yhtään mitään, jos meillä on jollakin muulla toimialalla fuusio edessä ja fuusion osapuolet voisivat ennen fuusiota tehdä itsenäisiä ratkaisuja, joilla he betonoivat omalla tavallaan sen oman kunnan palvelun tai kunnan yksityistämisen tai ulkoistamisen palvelun johonkin tiettyyn muotoon. Kyllä meillä täytyy olla säännökset sille, että kun tämä suuri muutos tehdään, tämä liikkeen luovutus sote-maakunnille eli itse asiassa erittäin suuri fuusio 296 kunnalta ja niiden noin 150 eri yhteenliittymältä, niin meillä on lähtökohta sellainen, että sinne ei jää roikkumaan näiden aiemmin tehtyjen ulkoistusten tai muiden seurauksena sellaisia erillISRatkaisuja, jotka heikentävät sen kokonaisuuden toimintaa, koska ne eivät olisi kaikille tasapuolisia. Tässä mielessä tämä laki, joka nyt on käsillä, on pieni, mutta halusin valottaa kuitenkin sen osaa tässä suuressa kokonaisuudessa, eli meidän on välttämättä tehtävä nopeassa aikataulussa nyt suunniteltu sote-uudistus.

14.51 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Tulen tänne pöytäkirjaan näistä koronasyistä, ja kun täällä kerran mainittiin minun ja edustaja Guzeninan Espoon valtuustossa esiin nostamia huolia, niin poimitaan tähänkin keskusteluun niistä muutamia.

Sote-uudistuksen keskeinen tavoite on koota yhteen leveämpiä hartioita sosiaali- ja terveydenhoidon palveluiden järjestämiseen, turvata hoidon hyvä laatu ja sujuvat hoitopolut, joilla välttyttäisiin osaoptimoinnilta, ja toivottavasti kohtuullisen nopealla aikavälillä saada aikaan myös kustannussäästöjä. Tässä tärkeänä tekijänä on tämä edustaja Lindénin juuri äsken esiin nostama hoitoon pääsy, ja siinä todellakin laahaamme Euroopan tilastoissa huonolla ja heikolla tasolla — mutta se ei ole tekijä, joka olisi erilainen kaupungeissa ja maaseudulla, vaan kaupungeistakin saattaa näitä kuukauden jonoja löytyä, vaikka kuinka palveluseteliäkin käytettäisiin apuna.

Kokonaisuus on siis haasteellinen maassa, jossa väestö ikääntyy, hoidot kuitenkin kehittyvät ja maksavat enemmän ja jossa maantieteelliset erot ovat suuria. Uudistuksen ei kuitenkaan tulisi perustua merkittävään varojen siirtelyyn alueelta toiselle — tällöin kehittä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

minen unohtuu. Merkittävää olisi löytää riittävät kannustimet, joilla asukkaiden hyvinvointia saataisiin parannettua, ja tämä laskisi kustannuksia ja parantaisi elämänlaatua. Suuri potentiaali on myös tietopohjan paremmassa kokoamisessa ja sen hyödyntämisessä. Ict-ratkaisut ovatkin uudistuksen merkittävä tekijä, mutta myös suuri hintalappu — erityisesti alueilla, joilla on käytössä useita eri järjestelmiä eikä tätä valmista yhteistyörakennetta vielä ole.

Hallituksen esitys sisältää kuitenkin samoja haasteita kuin edellinenkin sote-yritys. Kasvukuntien investointia ja kasvun edellytyksiä ei pystytä turvaamaan, kun verotuloista osa siirretään pois mutta olemassa olevat lainat ja tulevat investointivelvoitteet muun muassa kouluihin, varhaiskasvatukseen sekä liikenteen ja asumisen infraan säilyvät ennallaan. Kertoimet, joilla sote-palveluiden ja kuntiin jäävien palveluiden kustannuksia on laskettu, eivät tällä hetkellä vielä huomioi riittävästi väkimäärää, vieraskielisen väestön osuutta, kaupungeille tyypillisiä segregaatiorakenteiden hoidon kuluja tai ollenkaan esimerkiksi maan eri osien erilaisia vuokra- ja tilakuluja. Myös kuntien talouden lähtötilanteen arvio on puutteellinen muun muassa tästä koronatilanteesta johtuen, ja se ehtii onneksi vielä tarkentua.

Kaikki tiedämme, kuinka monella tapaa ja monesti kuntien kantokykyä parantavaa rakenteellista uudistusta on yritetty viedä läpi, ja ratkaisua todella odotetaan. On tärkeää, että nyt kuulemis- ja lausuntokierroksella saadut hyvät huomiot ja vakavat palautteet otetaan hallituksen jatkokäsittelyssä huomioon.

Ja vielä kun Heinonen viittasi Espooseen ja Länsi-Uuteenmaahan, niin pari sanaa sieltä. Espoo on tähän mennessä toteuttanut sote-palvelut kohtuullisin kuluin muuhun maahan nähden. Toki väestöpohja siihen osaltaan vaikuttaa. Tämä kuitenkin tarkoittaa, että verotulosiirron jälkeen jää suhteellisesti vähemmän varoja käytettäväksi koulutukseen ja varhaiskasvatukseen sekä juuri noihin hyvinvointia lisääviin palveluihin, esimerkiksi liikuntaan ja kulttuuriin. Olisikin todella tärkeää toteuttaa arvio uudistuksen vaikutuksista kuntiin jääviin palveluihin. Suomen menestyksen takana on ollut korkea osaaminen. Kasvavat sosiaali- ja terveydenhoidon kulut eivät saisi sitä kyseenalaistaa jatkossakaan. Osittain näiden kahden kuluerän välistä priorisointia varmasti vaikeuttaa toimintojen jakautuminen kahteen eri päätöksenteko-organisaatioon, ja sen vuoksi on äärimmäisen tärkeää löytää keinoja varmistaa kuntien riittävä rahoitus.

Espoon lisäksi tosiaan myös sote-alueemme Länsi-Uusimaa sekä HUS ovat näitä esitetyn rahoituksen häviäjiä. Esitetty malli leikkaisi pelkästään HUSin rahoitusta yli 100 miljoonaa vuodessa. Henkilötyövuosiksi muutettuna se tarkoittaisi noin 1 500 henkilötyövuotta. HUSin ja Uudenmaan sote-alueiden tilanne tulisi olemaan muista maakunnista poikkeava, ja onkin tarpeen löytää tapoja, joilla erikoissairaanhoidon kustannusten kasvua tässäkin rakenteessa hillitään. Sinänsä Uudellamaalla tätä rakennetta kuitenkin kannatetaan, tätä maakuntajakoa.

Maan sisäisen tasa-arvon tavoite on hyvä ja tärkeä, mutta sitä ei saa toteuttaa riskeeraamalla samaan aikaan kansallisen terveydenhoidon erityisosaamisen ja tutkimuksen kehittymistä, kasvatuksen, perus- ja toisen asteen koulutuksen sekä kansainvälisen kilpailukyvyn tasoa.

Puhemies Anu Vehviläinen: Olemme käyttäneet lähes tunnin verran tähän varattua aikaa, ja annan tähän loppuun vielä puheenvuoron ministeri Kiurulle, 3 minuuttia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

14.57 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru: Arvoisa puhemies! Todella tässä esityksessä on kysymys siitä, että nykyistä, jo voimassa olevaa rajoituslakia muutettaisiin tämän seikan osalta, että maailma on muuttunut: meillä on yhä enemmän sote-investointeja, jotka haluttaisiin toteuttaa nimenomaan yhtiömuodossa. Kyllä eduskunnan kannalta on tärkeitä nähdä, että se saattaisi aiheuttaa sitten sen, että jos tähän ei puututa, niin nykyisen lainsäädännön mukaisesti saman investoinnin toteutustapa ratkaisisi tosiasiallisesti sen, sovelletaanko tätä lupamenettelyä vai ei. Tämä on näin yksinkertainen asia.

Me esitämme nyt muutosta niin, että ei olisi merkitystä sillä, onko tässä lupamenettelyssä kysymys hankkeesta, joka olisi kunnan tai kuntayhtymän itse toteuttama, vai olisiko tässä kysymys laajemmasta kuntien ja kuntayhtymien yksin tai yhdessä omistamasta yhtiöstä, joka tämän investoinnin tekisi. Tältä osin tämä on ollut epäkohta nyt viimeisinä aikoina, ja me haluamme, että kaikkia koskisi sama sääntely eikä se olisi riippuvainen siitä, miten tämä investointi aiotaan toteuttaa. Siltä osin olen ymmärtänyt tässä keskustelussa, että myös eduskunnan lähetekeskustelussa ollaan tultu siihen tulokseen, että on hyvä, että tähän näin nopeasti reagoidaan.

Täällä keskustelussa on sitten, arvoisa puhemies, laajasti keskusteltu sote-uudistuksesta, järjestöjen rahoituksesta ja monista muistakin tärkeistä asioista ja myös siitä perusfilosofiasta, kannatetaanko tätä rajoituslakia vai ei noin lähtökohtaisesti. Tämä on siis voimassa olevaa lainsäädäntöä, mutta tähän tehtäisiin tämä äsken kuvailemani muutos. Kannustan eduskuntaa jatkossakin keskustelemaan näistä kaikista teemoista, mutta tässä esityksessä tehdään todella tämä muutos. Se ei ole kuitenkaan asian pienuuden näkökulmasta kosmeettista, vaan tämä on iso periaatteellinen kysymys, jolla varmistetaan, että investointien toteutustapa ei ole ratkaisevaa. Silloin myöskin kaikki ovat samalla viivalla.

Mitä tulee sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen tai näihin muihin asioihin, itse kannatan sitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöt ovat aktiivisesti jatkossakin mukana omalla rahoituspanoksellaan, joka valtiolta tulee, tässä tärkeässä työssä. Ja olen näin sanonut myöskin lausuntokierroksella käytyäni näistä 22 tulevasta maakunnasta 21:ssä, jos oikein nyt tällä hetkellä muistan. — Kova veto se oli, kaksi ja puoli viikkoa, niin että toivon, että meni oikein.

Mitä tulee sitten tähän soteen, niin nyt on muistettava, että sote-uudistusta on tehty jo yksi vuosikymmen, ja nyt on aika eduskunnan päättää, sitoudutaanko niihin linjauksiin, joita eduskunnasta aikaisemmin on tullut erityisesti perustuslakivaliokunnasta. Neliö ei mahdu enää jatkossa kolmioon, sitä on mahdotonta sinne survoa. Tältä osin toivoisin, että eduskunnassa sitouduttaisiin valiokuntien tekemään tärkeään työhön, joka reunaramittaa tätä sote-uudistusta, joka nyt on lausuntokierroksella.

Puhemies Anu Vehviläinen: Keskustelu ja asian käsittely keskeytetään. Asian käsittelyä jatketaan tässä istunnossa päiväjärjestyksen muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi.

Asian käsittely keskeytettiin kello 15.00.

Asian käsittelyä jatkettiin kello 16.33.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Nyt jatketaan aiemmin tässä täysistunnossa keskeytetyn asiakohdan 14 käsittelyä.

16.33 Mikko Ollikainen r: Ärade talman, arvoisa puhemies! Sedan 2016 har man tillfälligt begränsat kommunernas och samkommunernas möjligheter att ingå vissa avtal inom social- och hälsovården som överskrider 5 miljoner euro. Det handlar om begränsningslagen med tanke på social- och hälsovårdsreformen. I det här fallet är det explicit då investeringar man pratar om. Kommuner om samkommuner har sedan dess kunnat söka om dispens för att göra de här investeringarna som har gått över 5 miljoner euro. Många projekt har faktiskt förverkligats också inom ramen för detta, och förstås utgående från att trygga de behov som har funnits att täcka det servicebehov som har funnits.

Begränsningslagens tillämpningsområde utvidgas nu till bolag som ägs av kommuner och samkommuner — detta för att hindra kringgående av lagen och för att försäkra att landskapen ska kunna påverka servicestrukturen ordentligt. Också ogiltighetsbestämmelserna förtydligas. Nu är det så att avtalet är ogiltigt om det görs i strid med begränsningslagen. I framtiden preciseras att ifall avtalet är ogiltigt på grund av att kommunen eller det kommunägda bolaget agerat i strid med undantagslovet eller inte ansökt om undantagslov så är det kommunen eller det kommunägda bolaget som ansvarar för investeringskostnader och andra påföljder.

Visst, det har diskuterats här tidigare en hel del kring den här förlängningen av den här temporära begränsningslagen och att det inte är optimalt. Förhoppningsvis hittar vi snart en fungerande vårdreform med god service åt invånarna. Men i alla fall har det här dragit ut på tiden — över 14 år vill jag minnas.

Kuten tässä on tänään monesti aikaisemmin nostettu esille, rajoituslaki on väliaikainen. Sote-uudistus on venynyt ja ollut vireillä muistaakseni 14 vuotta, ja tästä johtuen tätä lakia nyt sitten myös päivitetään, kun ei ole saatu päätöstä tehtyä.

Tässä on monessa puheenvuorossa nostettu myös tarve turvata laadukkaat ja tasavertaiset palvelut — hyvä niin, koska nyt olisi kyllä tärkeää saada sote eteenpäin. Mutta tässä sote-valmistelussa on jonkin verran isoja kysymysmerkkejä vielä ilmassa, ja itse ajattelen tässä nyt rahoitusta ja sitä kokonaisuutta. Tässä tulee katsoa sitä kokonaisvaltaisesti myös elinvoimaa ja työllisyyttä ajatellen, ja terveellisyydestä ei mielestäni pitäisi niin paljon rangaista. Lausuntokierros on parhaillaan menossa, muistaakseni 25.9. se päättyy, ja sen takia lausunnot tulee nyt tarkistaa todella tarkasti ja sitten nopeasti edetä sen mukaan. — Kiitos, tack.

16.36 Joakim Strand r: Herr talman! Edustaja Ollikainen piti erinomaisen puheenvuoron, enkä lähde sitä toistamaan. Otan kuitenkin lyhyesti koppia siitä lopusta, mikä liittyy rahoitukseen.

Jag skulle verkligen önska, när det gäller finansieringen, att man ännu tänker om också inom regeringen. För man kan inte utgå från ett sådant nollsummespel att man tror att man automatiskt vinner och blir friskare i en del av landet om man skär betydligt i andra delar av landet. Det är kopplat till regionens livskraft, det är kopplat till olika näringar och näringsliv.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

Elikkä jotenkin toivoisin — tiedän, että vielä tullaan keskustelemaan itse rahoituksesta, joka ei suoraan liity tähän mutta liittyy kuitenkin tähän laajaan sote-uudistukseen — ettei liikaa lähdetä tällaisesta nollasummapelistä, jossa ikään kuin kuvitellaan, että useamman sadan kilometrin päässä automaattisesti tullaan terveemmiksi ja hyvinvoiviksi, jos leikataan toisen alueen de facto -elinvoimaa, koska myös sote-palvelut ovat osa sitä ympäröivää ekosysteemiä, elinkeinoelämää ja siihen liittyvää. Ymmärrän hyvin, että tiettyjä alueita tuetaan enemmän, ja kannatan sitä lämpimästi, mutta en ymmärrä, että liikaa tavallaan rangaistaan sellaisia elinvoimaisia alueita, jotka myös muun muassa vientiteollisuuden kautta tuovat arvokkaita euroja koko maahan kaikkien sote-palveluiden rahoittamiseksi.

Så jag hoppas att vi ännu kan diskutera finansieringen och komma till en lösning där man nog stöder områden som är i behov av stöd, men inte på det sättet att man automatiskt extra kraftigt, så att säga, straffar sådana områden där människor är lite friskare och där vårdtjänsterna är en del av ett ekosystem som i många fall tar in många exportmiljarder till landet, som i sin tur finansierar övriga delar av landet, också sote-tjänsterna. Så här hoppas jag på ett mer dynamiskt, och mindre sådant här nollsummespels angreppssätt. — Kiitos.

16.38 Aki Lindén sd: Arvoisa puhemies! Olen hyvin pitkälti samaa mieltä edustajien Ollikainen ja Strand äsken käyttämien puheenvuorojen kanssa liittyen tähän sote-rahoitukseen. Sehän ei nyt ole tällä hetkellä ihan pääteema tässä, mutta tämä rajoituslakikin liittyy kuitenkin siihen asiaan, joten on luontevaa, että tästä käytämme puheenvuoroja.

Kerron erään ihan lyhyen esimerkin, koska käytäntö usein parhaalla tavalla kiteyttää tietyt asiat. Olin aikanaan, silloin kun lääninhallituksia vielä oli, lääninlääkäri Länsi-Suomen lääninhallituksessa ja vierailin Rauman kaupungissa ja tulin pitämässäni alustuksessa vähän arvostelleeksi sitä, että Rauma käyttää erittäin paljon rahaa erikoissairaanhoidon, koska heillä oli hyvin varustettu oma aluesairaala ja he käyttivät oman maakuntansa Satakunnan keskussairaala Porissa ja myös Turun TYKS:ää, koska he sijaitsevat Porin eteläpuolella. Silloinen kaupunginjohtaja Koski totesi siihen aika kipakasti, että mitäs valtion virkamies tulee tänne arvostelemaan kunnan rahankäyttöä — jos he harjoittavat hyvää elinkeinopolitiikkaa ja heillä on kassat täynnä rahaa, niin eivätkö he saa käyttää niitä rahoja kuntalaisten hyväksi?

Vaikka tämä oli tämmöinen käytännön esimerkki, se sillä tavalla jäi minun mieleeni, nyt vielä parikymmentä vuotta myöhemminkin. Tässä on aika vakava filosofia takana. Eli pysymmekö me sotessa jollakin tavalla ajattelemaan niin, että jos itsehallinnon puitteissa jollakin alueella todellakin tehdään hyvää elinkeinopolitiikkaa, työllisyys on hyvää, yritykset voivat hyvin ja tehdään innovaatioita, niin se hyödyntäisi myös sillä alueella asuvan väestön julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja? Nythän periaatteessa, kun me jaamme vahvasti tarveperusteisesti rahoitusta ottaen huomioon, kuinka paljon sairauksia eri alueilla esiintyy tai kuinka korkea on työttömyys ja niin edelleen, me tulemme toimineeksi päinvastoin. Jokainenhan me ymmärrämme, että tietenkin nämä ongelmat — sairaudet, työttömyys ja muut — ovat siellä eri asioiden takana, ja sen pitää näkyä rahoituksessa. Erityisesti ikärakenteen pitää näkyä tietysti rahoituksessa, koska ikä tuo mukanaan erilaisia sairauksia.

Ihan niin kuin tässä edellisessä puheenvuorossa viitattiin, siellä on nyt ajateltu olevan hyvin pienellä osuudella tämä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, ja tiedän, että tästä on käyty keskusteluja. No, me molemmat edustamme hallituspuolueita tässä, ja uskon, että

Pöytäkirjan asiakohta PTK 112/2020 vp

tähän aiheeseen haetaan paras mahdollinen tasapaino juuri tämän elinvoiman ja sitten kuitenkin niiden esiintyvien sairauksien ja ongelmien välillä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.